

CIRKULARNE MIGRACIJE PRE DEPOPULACIJE!

PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE PROCESA UPRAVLJANJA CIRKULARNIM MIGRACIJAMA

CIRKULARNE MIGRACIJE PRE DEPOPULACIJE!
**PREPORUKE ZA UNAPREĐENJE
PROCESA UPRAVLJANJA
CIRKULARNIM MIGRACIJAMA**

Publikacija:

Preporuke za unapređenje procesa upravljanja cirkularnim migracijama

Autor:

Fondacija za razvoj ekonomske nauke – FREN

Centar za evropske politike – CEP

Izdavač:

Centar za evropske politike – CEP

Grafički dizajn:

Ljiljana Đajić

Štampa:

Prototype

Izradi publikacije doprineli Regionalni centri izvrsnosti (ReCeEx-i):

Somborski edukativni centar

Centar za razvoj građanskog društva – PROTECTA

Asocijacija za razvoj Ibarske doline – IDA

Decembar 2023.

Beograd, Srbija

Ova publikacija je nastala u okviru projekta Cirkularne migracije pre depopulacije! Inovativna rešenja za podsticanje cirkularne migracije kao stub povećane konkurentnosti i ekonomskog razvoja, koji uz podršku Evropske unije sprovode Centar za evropske politike (CEP) i Fondacija za razvoj ekonomske nauke (FREN). Za sadržinu ove publikacije isključivo su odgovorni Fondacija za razvoj ekonomske nauke i Centar za evropske politike i ta sadržina nužno ne izražava zvanične stavove Evropske unije.

UVOD

Niske stope prirodnog priraštaja u kombinaciji sa emigracijom većom od imigracije, predstavljaju problem za domaće tržište rada i ukupnu privredu. Iako se Srbija suočava sa ekonomskim emigracijama još od 1960-ih, u novije vreme primećuju se novi obrasci koji su u skladu sa svetskim trendovima: kod obrazovanije populacije prisutne su takozvane cirkularne migracije koje podrazumevaju ponovljene legalne migracije istog lica između dve ili više država. Istovremeno, zahvaljujući novim tehnologijama moguće je raditi iz Srbije za stranog poslodavca što ima pozitivan uticaj na povratak srpskih državljana u zemlju porekla.

Strategija o ekonomskim migracijama za period 2021–2027. usvojena je 2020. godine sa pratećim Akcionim planom. To je prvi javni dokument koji je problematizovao ovu oblast i pokušao da ponudi državne mere u cilju usporavanja emigracije kao i privlačenja povratnika. Naš projekat je bio podstaknut donošenjem ove strategije i jedan od prvih ciljeva je bio da izvršimo evaluaciju Akcionog plana strategije.

Evaluacija Akcionog plana pripremljena je na polovini ciklusa njegove realizacije kako bi njeni nalazi mogli da se koriste prilikom pripreme novog plana. Njen cilj je bio da sistematično analizira Akcioni plan za implementaciju Strategije o ekonomskim migracijama i da na bazi te analize objektivno oceni i informiše kreatore javne politike i donosiocje odluka o rezultatima ostvarenim u dosadašnjem toku sprovođenja Strategije, kao i da ponudi preporuke za eventualne korektivne mere za dalje.

Drugi cilj projekta je bio da se upoznamo sa komparativnim iskustvima evropskih zemalja koja se tiču ekonomskih migracija. Konkretno, da ispitamo zakonodavni okvir koji reguliše ovu oblast, da li je on napredniji u odnosu na domaći, zatim kako su uloge u bavljenju ovim pitanjima raspodeljene između države, civilnog sektora i ostalih aktera (privatni sektor, akademska zajednica, mediji) i koje mere sprovodi država kako bi stimulisala povratak iseljenika u zemlju porekla.

Uporedna iskustva pokazuju da postojanje organizacija koje imaju za cilj da budu podrška povratnicima koji razmatraju povratak, ekonomsku aktivnost u matici kao i naučnu i stručnu karijeru ima značajan uticaj na odluku o migracijama. Zato je jedan deo našeg projekta bio usmeren ka razmatranju podrške cirkularnim migrantima koja je sada dostupna kroz programe portala *Tačka povratka* kao i portala *eUprava*, kao i da u vidu preporuka, sugerišemo pravce u kojima treba razmišljati prilikom poboljšanja dostupnih ili uspostavljanja novih usluga namenjenih cirkularnim migrantima. Ovaj deo projekta dao je odgovor na pitanje u kojoj meri ova dva portala podstiču i olakšavaju proces cirkularnih migracija kroz različite forme podrške koje nude.

Cilj projekta je bio da uključimo i lokalni nivo u temu cirkularnih migracija. Kroz izgradnju kapaciteta nekoliko organizacija civilnog društva, koje su izabrane na osnovu mogućnosti da zastupaju različite regione u našoj zemlji, omogućili smo da se lokalni akteri intenzivnije bave pitanjem ekonomskih migracija. Cilj je da se u budućnosti izabrane organizacije civilnog društva pretvore u regionalne centre izvrsnosti za pitanja ekonomskih migracija što bi im omogućilo da se na konstruktivan način uključe u dijalog o javnim politikama iz oblasti migracija i doprinesu osmišljavanju rešenja najboljih za region iz kojeg dolaze.

Uporedna iskustva pokazuju da postojanje organizacija koje imaju za cilj da budu podrška povratnicima koji razmatraju povratak, ekonomsku aktivnost u matici kao i naučnu i stručnu karijeru ima značajan uticaj na odluku o migracijama. Zato je jedan deo našeg projekta bio usmeren ka razmatranju podrške cirkularnim migrantima koja je sada dostupna kroz programe portala Tačka povratka kao i portala eUprava, kao i da u vidu preporuka, sugerišemo pravce u kojima treba razmišljati prilikom poboljšanja dostupnih ili uspostavljanja novih usluga namenjenih cirkularnim migrantima.

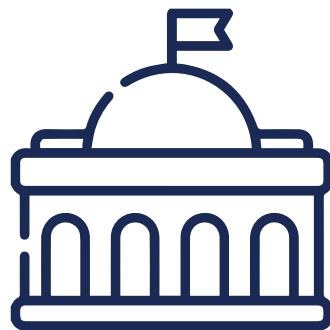
PREPORUKE

ZASNOVANE NA REZULTATIMA ISTRAŽIVANJA

1

Država ima značajnu ulogu u postavljanju strateškog okvira koji se odnosi na migracije.

Vlada je usvojila Strategiju o ekonomskim migracijama za period 2021–2027. i Akcioni plan koji ističe 2023. godine. Mere koje su donete uglavnom su motivisane zabrinutošću za takozvani fenomen *odliva mozgova* te nastoje da podstaknu povratak visokoobrazovanih pojedinaca u Srbiju. Podaci, ipak, pokazuju da Srbiju više napušta populacija sa srednjoškolskim obrazovanjem te bi nove verzije strategije trebalo da uzmu u obzir tu činjenicu.

2

Potrebno je usvojiti sistemski pristup ekonomskim migracijama i dugoročnu posvećenost državnih organa ovoj temi kroz njeno uključivanje u razvojne politike. Potrebno je sagledati poziciju teme ekonomskih migracija sa aspekta razvojne politike Srbije i to treba da bude usaglašeno komunicirano svim relevantnim akterima. Čvrsto u vezi sa tim i kao potpora, stoje nalazi iz komparativnih praksi da privremene migracije mogu postići održive rezultate samo kada se konzistentno i usklađeno ugrade u sveobuhvatnu politiku migracije.

3

Potrebno je jasno definisati kategoriju cirkularnih migracija. Pošto ova definicija nije data u relevantnom normativnom okviru, može se očekivati da različiti akteri, na različitim nivoima, na različiti način i u različitim periodima pristupe konceptu cirkularnih migracija, njenom razumevanju, operacionalizaciji i primeni. U mnogim aktivnostima i merama naglasak je na povratnicima, a ne na cirkularnim migrantima, te preporuka ide u pravcu veće afirmacije podršci radnom uključivanju cirkularnih migranata.

4

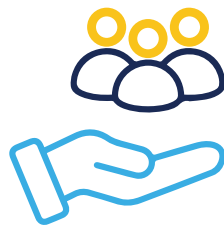
Ekonomska situacija u zemlji je najvažniji faktor privlačenja migranata. Opšta ekonomska situacija, lakoća pronalaska zaposlenja i pristojni uslovi rada su glavni faktor privlačenja cirkularnih migranata ali i razlog odlaska ljudi iz zemlje.

5

Kvalitet javnih usluga u domenu zdravstva, obrazovanja i usklađivanja porodičnog i poslovnog života takođe utiče na odluku o povratku u zemlju. Povratnici obično dolaze sa unapređenim kapitalom, ljudskim ili finansijskim, te im je opšti životni standard važan faktor u donošenju odluke o povratku. Važno im je da mogu relativno jednostavno da reše administrativne stvari za sebe i za članove porodice, posebno ako su dugo bili odsutni iz zemlje (npr. boravišna dozvola). Digitalizacija može da pojednostavi veliki deo procedura vezanih za niz javnih usluga. Ključne informacije za preseljenje trebalo bi da budu brzo i lako dostupne, po mogućstvu na jednom mestu.

6

Psihološka podrška ima važnu ulogu u olakšavanju povratka u zemlju porekla. Pomoć je potrebna na samom početku i može se pružiti kroz mogućnost povezivanja sa pojedincima koji su prošli kroz slično iskustvo, besplatno psihološko savetovanje i slično.

7

Održavanje veze sa dijasporom olakšava povratak emigranata u zemlju.

Kursevi srpskog jezika za decu emigranata, održavanje kulturnih manifestacija i drugih događaja koji imaju za cilj da održe vezu sa maticom olakšaće povratak u zemlju.

8

Potrebno je jačanje i razvoj institucionalnih kapaciteta za praćenje i unapređenje kvaliteta podataka o ekonomskim migracijama.

Iako je u ovoj oblasti primetan određeni napredak (pošto je formirana je Radna grupa za sprovođenje i praćenje Strategije o ekonomskim migracijama i Akcionog plana za period 2021–2023. godine), iako postoji veoma razvijena svest o neophodnosti preciznog statističkog praćenja ekonomskih migracija, potrebno je više raditi na praćenju migracionog salda i migracionih kretanja. To je izuzetno složen zadatak, a kompleksni brojevi migracionih tokova se neretko neadekvatno tumače i time se nanosi šteta razumevanju fenomena migracija uopšte, a posebno ekonomskih migracija kao potkategorije. Ne postoji lako rešenje za sve praktične probleme u evidentiranju emigranata i migracionih kretanja i zato je jačanje kapaciteta Republičkog zavoda za statistiku i razvoj kvalitetne metodologije utemeljene na razumevanju potrebe za uključivanjem i kombinovanjem različitih izvora i informacija, čijim bi se ukrštanjem obezbedilo sveobuhvatno praćenje migracionih tokova, apsolutni prioritet kako bi se dobila pouzdana predstava o obimu i trendovima emigracije iz Srbije i imigracije u Srbiju.

9

Neophodno je formiranje i kontinuirano unapređenje baze znanja o ekonomskim migracijama u Republici Srbiji.

Postoji snažna potreba za smišljenim i sistematičnim pristupom i formiranjem i deljenju baze znanja o cirkularnim i povratnim migracijama koja bi bila riznica validnih i vrednih naučenih lekcija i najboljih praksi. Osnova za to svakako jeste (1) uspostavljanje redovne, ažurirane, sinhronizovane statističke baze za praćenje migracionih tokova u Republici Srbiji i (2) osnaživanje Koordinacionog tela kako bi delokrugom rada, ljudskim resursima i autoritetom za donošenje odluka moglo u kontinuitetu 2021 – 2027. da sprovodi i prati aktivnosti predviđene Strategijom, Akcionim planom 2021 – 2023. i budućim planovima koji treba da budu doneti. Koordinaciono telo treba da ima sistemski kapacitet za praćenje i unapređenje kompletnog procesa upravljanja ekonomskim migracijama a to podrazumeva ne samo koordinaciju, koja je u suštini integracija aktivnosti poverene pojedinačnim nosiocima, već za ukupan proces planiranja, organizovanja, vođenja i kontrole aktera, aktivnosti i tokova informacija u vezi sa ekonomskim migracijama. Ovakva institucionalna centralizacija podržava konstruktivnu harmonizaciju procedura i aktivnosti koje

se sprovede pod pokroviteljstvom brojnih nosilaca, ide u prilog ciljnom jačanju kompetencija za upravljanje ekonomskim migracijama unutar državne administracije, omogućava konzistentnu primenu javnih politika koje imaju implikacije na proces ekonomskih migracija, podržava efikasnu komunikaciju sa svim zainteresovanim stranama, kako državnim telima tako i drugim eksternim subjektima, i jača sveobuhvatno izveštavanje o kompleksnoj i komplikovanoj temi kao što su ekonomske migracije.

10

Osnadživati Migracione servisne centre. Ovi centri formirani su pri Nacionalnoj službi za zapošljavanje (sedam Migracionih servisnih centara – Beograd, Niš, Novi Pazar, Novi Sad, Kraljevo, Kruševac i Bor) i potrebno ih je jačati u domenu delokruga njihovog rada, ekspertize angažovanih ljudskih resursa, razvoju konzistentnih i usklađenih procedura njihovog rada, tehničke opremljenosti i informaciono-komunikacionih kapaciteta srazmerno njihovoj ulozi u informisanju potencijalnih i trenutnih migranata. Formiranje novih pozicija kao što je pozicija savetnika u Migracionim centrima ima potencijal da kvalitativno unapredi proces upravljanja ekonomskim migracijama.

11

Nevladine organizacije mogu da imaju važnu ulogu u procesu upravljanja cirkularnim migracijama.

Naš projekat je pokazao da postoje primeri dobre prakse gde je nevladin sektor značajan partner državi u procesu upravljanja cirkularnim migracijama. Ukoliko bi se najveći deo aktivnosti prepustio državi, pitanje je da li bi takav pristup dao dobre rezultate u situaciji kada postoje velike regionalne razlike u nivou ekonomske razvijenosti, kao što je slučaj sa Srbijom. Istovremeno, ukoliko bi se inicijativa prepustila organizacijama civilnog društva izostalo bi strateško razmišljanje na državnom nivou koje je važno za razvitak zakonodavnog okvira i donošenje pratećih mera za njegovu implementaciju. Zato smatramo da je saradnja države i nevladinog sektora od velikog značaja za uspeh inicijativa u oblasti cirkularnih migracija.

12

Kreiranje i podržavanje organizacija koje imaju za cilj da budu podrška povratnicima koji planiraju povratak u Srbiju, poslovni poduhvat ili naučnu i stručnu karijeru. *Tačka povratka* predstavlja dobar *modus operandi* da se umrežavanjem i programima uspostavi most poverenja između dijaspore i Srbije. Ovakve organizacije pronalazimo i u komparativnoj analizi (Irska npr – Povratak biznisa), i u Srbiji one mogu da pomognu razvoju društva znanja zasnovanog na razmeni znanja i iskustva. Cirkularne migracije omogućavaju nastanak transnacionalnih mreža koje mogu potencijalnim migrantima da obezbede informacije

o slobodnim radnim mestima u zemlji migracije, a sa druge strane da obezbede informacije o ljudskim resursima u zemlji pošiljaoca. Izgradnja ovakvih mreža ima značajne koristi za poslodavce, kojima može predstavljati sigurnu platformu za regrutaciju poznate i pouzdane grupe radnika, koji pripadaju srodnoj socijalnoj mreži po kriterijumima koji za poslodavce mogu da budu važni.

13

Mere i aktivnosti koje se već sprovode u domenu podsticanja materijalnih i nematerijalnih ulaganja dijaspore treba dodatno ciljano koordinirati i integrisati. To se između ostalog odnosi na nastavak izrade investicionih vodiča i stvaranja uslova za optimizaciju potencijala dijaspore kroz formalne tokove deviznih doznaka, povećanje uticaja deviznih doznaka na razvoj i većeg angažovanja dijaspore na lokalnom nivou.

14

U domenu razvoja programa za zadržavanje ljudskih kapaciteta iz kategorije deficitarnih zanimanja potrebno razviti nove aktivnosti. Potrebno je pružiti podršku strukovnim udruženjima i organizacijama koje okupljaju radnike iz kategorije deficitarnih zanimanja, kako bi se otvorili kanali komunikacije i uspostavila veza koja bi omogućila cirkularnost radnika iz ovih kategorija prema potrebama Republike Srbije.

15

Koordinacija različitih tela koja sprovode aktivnosti kojima se jača kapacitet za upravljanje povratnim i cirkularnim migracijama treba da bude imperativ.

U ovom trenutku postoji značajan napor različitih tela koja sprovode aktivnosti kojima se jača kapacitet za upravljanje povratnim i cirkularnim migracijama i koja, u suštini, preduzimaju kompatibilne, slične a nekada i paralelne aktivnosti i kontakte sa relevantnim akterima. Svaka aktivnost koja ima veliki broj uključenih stejkholdera, bez obzira na to što su svi ili prevashodno svi vladina tela, unosi kompleksnost i predstavlja izazov u koordinaciji i usklađivanju aktivnosti. Koordinacija je ključna reč za uključivanja koncepta ekonomskih migracija u razvojne politike. Ekonomske migracije su složen i višedimenzionalan fenomen, a stručnost koja se može naći u različitim organizacijama treba da bude korišćena tako da se upotrebe najbolja znanja u svakom trenutku. Preporuka je i veća horizontalna povezanost mera i aktivnosti u upravljanju ekonomskim migracijama, a ne udvajanje. Preporuka je i ostvarivanje bolje koordinacije privrednog tržišta i tržišta rada, socijalne i migracione politike, te razvoj aktivnosti koje će posebno tretirati niskokvalifikovanu i srednjekvalifikovanu radnu snagu, siromašne radnike, ljude u seoskim područjima i područjima u opadanju, kao i druge grupe koje se mogu okarakterisati ranjivim i nepriviligovanim grupama a koji inkliniraju radnim mes-

tima iz kategorije deficitarnih zanimanja. Operacionalizacija ove mere treba da bude dodatno razvijena da se ne bi svodila samo na olakšice.

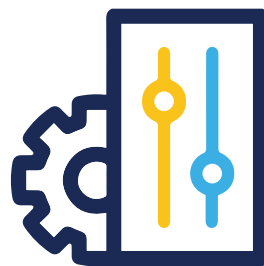
16

Podržati razvoj ekonomije zasnovane na znanju kroz povratak visokoobrazovane radne snage i stručnjaka iz inostranstva. Razvijati ekonomiju zasnovanu na znanju i inovacijama je sastavni element Strategije, kao i Posebnog cilja 2. Veoma značajne napretke u domenu privlačenja visokoobrazovanih može da napravi aktivnost Fonda za nauku. Fond za nauku ima značajan potencijal za afirmaciju cirkularnih migracija kroz programe naučne saradnje srpske nauke sa dijasporom. Kroz programe Fonda, može se ostvariti značajan napredak u oblasti transfera znanja između naučno-istraživačkih organizacija iz Srbije i dijaspore, koji može da bude od posebnog značaja za ublažavanje negativnih posledica *odliva mozgova*, kao i izgradnja odnosa između matice i dijaspore kroz tokove informacija i znanja od dijaspore ka matici i kreiranje povoljnih uticaja na tržište rada kroz nove mogućnosti naučne saradnje.

17

Potrebno je dalje usklađivanje sistema obrazovanja sa potrebama tržišta rada i inovacija.

U pogledu usklađivanja sistema upisne politike sa potrebama tržišta rada, preporuka je koordinacija aktivnosti svih aktera koji svojim delovanjem mogu da utiču na dalje usklađivanje obrazovnog sistema sa potrebama privrede. U pogledu izgradnje mehanizama za saradnju nauke i privrede, kroz uvođenje podsticajnih mera za veće izdvajanje privrede za istraživanje i razvoj, kao i povećanje broja istraživača u privredi, broj patenata i tehničkih rešenja, preporuka je povezati aktivnosti različitih institucija koje imaju uticaj na realizaciju ove mere i njenih aktivnosti – iz oblasti obrazovanja, nauke i privrede (Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, Ministarstvo privrede, Ministarstvo finansija, Privredna komora Srbije, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja, Fond za inovacije, Fond za nauku). Ova preporuka stoji i za meru izrade posebnih programa i projekata za povratak visokoobrazovane radne snage. Preporuka je takođe podržavati aktivnosti i dalji razvoj karijernih centara u okviru visokoškolskih institucija, univerziteta i povezati aktivnosti različitih institucija koje imaju uticaj na realizaciju ove mere i njenih aktivnosti.

PREPORUKE

za region JUG

1

Potrebno je raditi na dodatnom informisanju šire lokalne zajednice o temi cirkularnih migracija i objasniti šta se tim pojmom podrazumeva.

2

Preporučljivo je pružiti podršku lokalnim samoupravama u sprovođenju aktivnosti usmerenih na unapređenje kapaciteta i razvoj mehanizama za ostvarivanje funkcionalne koordinacije između Saveta za migracije uspostavljenih u lokalnim samoupravama.

3

Preispitati delotvornost dosadašnjeg rada lokalnih kancelarija za saradnju sa dijasporom i istražiti funkcionalnost trenutne baze podataka o dijaspori kao osnove za budući razvoj ovog institucionalnog okvira. Razviti održiv institucionalni pristup za saradnju sa dijasporom na lokalnom nivou, uključujući uspostavljanje ili jačanje lokalnih kancelarija ili tela odgovornih za saradnju sa dijasporom.

4

Potrebno je pružiti podršku lokalnim zajednicama u mapiranju, izradi i redovnom ažuriranju baza podataka o iseljeništvu, kao i u definisanju oblika saradnje sa dijasporom. Takođe, važno je pružiti finansijsku podršku projektima čiji je cilj povezivanje dijaspore i lokalnih zajednica.

5

Ispitati kako cirkularne i povratne migracije utiču na privredu Srbije i kako se njihov potencijal može iskoristiti za privredni razvoj.

6

Privatni sektor bi trebalo uključiti u istraživanje uticaja radnih migracija na njihovo poslovanje, kao i u aktivno učešće u kreiranju migracionih i razvojnih politika.

7

Potrebno je unaprediti radne uslove u sektorima koji najviše gube radnu snagu zbog odlaska u inostranstvo, poput tekstilne industrije, metalne industrije, ugostiteljstva i usluga transporta. Takođe, neophodno je zaštititi radna i socijalna prava radnika tokom njihovog boravka u inostranstvu, omogućiti im nesmetan povratak i podržati proces njihove reintegracije. To podrazumeva i prenos znanja i iskustva stečenih u inostranstvu preduzećima u Srbiji.

8

Potrebno je identifikovati preduzetnike koji su se vratili, utvrditi i upotrebiti njihovo znanje i iskustvo u Srbiji, i istražiti sektore gde se beleži *brain gain*.

9

Najefikasnija podrška saradnji između preduzetnika iz dijaspore i Srbije ostvaruje se putem podrške projektima za koje su oni izrazili zajedničko interesovanje. Ovi projekti mogu da obuhvataju zajedničko finansiranje koje pruža dijaspora, lokalna zajednica ili donatorska zajednica, s ciljem otvaranja novih radnih mesta i tržišta. Takođe, važan deo podrške čini omogućavanje mentorstva i prenosa znanja koje dijaspora poseduje, a koje predstavlja njen najvredniji potencijal.

10

Potrebno je aktivno promovisati podršku države kao i ostale prednosti saradnje između privrednika iz Srbije i dijaspore, kao i prednosti koje proizilaze iz poslovanja u Srbiji. To uključuje jednostavne procedure za osnivanje preduzeća, smanjene troškova poslovanja, dostupnost kvalifikovane radne snage, državne podsticaje za preduzetnike, posebno za zapošljavanje povratnika i cirkularnih migranata, kao i postojeće pozitivne primere saradnje.

PREPORUKE

za region ZAPAD

1

Neophodno je unaprediti kapacitete javnih institucija u regionu kako bi mogle transparentno informisati, podsticati i podržavati mere za upravljanje cirkularnim migracijama.

2

Neophodno je unaprediti vertikalno i horizontalno povezivanje i međusektorsku saradnju ključnih aktera koji se bave pitanjima migracija, kako bi se stvorilo podsticajno okruženje i sinergija u intervencijama i merama (odgovorno telo/a, legislativa, strateški okvir, finansijski okvir, implementacija i praćenje efekata mera).

3

Potrebno je unaprediti podršku lokalnim samoupravama u sprovođenju aktivnosti kojima bi se razvili mehanizmi za uspostavljanje i delovanje Saveta za migracije na lokalnom nivou.

4

Institucije na nacionalnom i lokalnom nivou trebalo bi koordinirano da se bave svim vrstama migracija, jer one međusobno utiču jedne na druge.

5

Razviti podsticajne i inovativne mere i programe podrške zapošljavanju na lokalnom nivou, prilagođene specifičnim potrebama korisnika i potencijalima područja. Na primer, programi podrške investicijama dijaspore i povratnika, ruralni i ekoturizam, te razvoj socijalnih usluga usmerenih prema starijem stanovništvu, posebno u ruralnim područjima, mogu, s jedne strane, omogućiti zaposlenje lokalne radne snage, dok s druge strane stvaraju uslove za povratak naših penzionera iz drugih zemalja. Takođe, promocija zanatskih veština i podrška prekvalifikaciji mogu obezbediti samozapošljavanje i/ili osigurati neophodnu radnu snagu domaćoj privredi.

6

Na lokalnom nivou neophodno je kontinuirano raditi na poboljšanju uslova života u lokalnim zajednicama, kroz unapređenje usluga u sektoru društvenih delatnosti (zdravstvo, obrazovanje, sport itd.) i zaštiti životne sredine.

7

Unaprediti usluge Migracionih servisnih centara saglasno potrebama lokalnih zajednica, kao i informisanost potencijalnih korisnika o njihovim uslugama.

8

Potrebno je dalje razvijati karijerno savetovanje usmereno ka mladima, s ciljem poboljšanja opšteg zapošljavanja mladih, posebno onih koji imaju iskustvo povratnih i cirkularnih migracija. Ovaj pristup istovremeno će obezbediti neophodne kadrove za privredu Srbije.

9

Unaprediti sistem praćenja cirkularnih migracija na lokalnom nivou, uključujući evidentiranje nedostajućih kadrova, mapiranje potreba cirkularnih migranata i druge relevantne informacije, s ciljem unapređenja planiranja i implementacije lokalnih politika.

10

Nastaviti sa razvojem mera podrške obrazovanju ugroženih kategorija stanovništva, kao što su Romi, mladi, žene i odrasli, kako bi se povećale šanse za njihovo zapošljavanje u lokalnoj zajednici ili unapredilo njihovo pozicioniranje u sistemu cirkularnih migracija.

PREPORUKE

za region SEVER

1

Potrebno je informisati građane o temi cirkularnih migracija kroz različite oblike kampanja, kao i pomoću organizovanja tribina, radionica, konferencija i edukativnih aktivnosti.

2

Potrebno je izraditi sveobuhvatni priručnik o cirkularnim migracijama koji bi bio namenjen široj javnosti.

3

Potrebno je kreirati informativne brošure koje će sadržati sve relevantne osnovne informacije koje su cirkularnim migrantima od značaja.

4

Potrebno je u procese podrške cirkularnim migrantima uključiti organizacije civilnog društva.

5

Potrebno je organizovati edukacije za predstavnike institucija i udruženja građana o efikasnim načinima pružanja podrške cirkularnim migrantima.

6

Potrebno je kreirati sveobuhvatnu bazu podataka o osnovnim potrebama cirkularnih migranata nakon povratka u Srbiju.

7

Potrebno je unaprediti uslove rada i intenzivirati kontrolu uslova rada u određenim sektorima gde je identifikovano brojčano smanjenje radne snage usled odlaska radnika u inostranstvo.

8

Potrebno je jačati investiciono savetovanje i podršku cirkularnim migrantima koji žele da ulože svoj stečeni kapital i znanje u Srbiji.

9

Potrebno je uspostaviti saradnju između obrazovnih ustanova u Srbiji i institucija u zemljama u kojima borave cirkularni migranti, s ciljem podrške razvoju kulture povratka.

10

Potrebno je uspostaviti saradnju sa već postojećim Savetima za migracije, a gde takvi saveti ne postoje, treba zagovarati njihovo osnivanje.

11

Neophodno je pružiti savetovanje potencijalnim cirkularnim migrantima pre nego što to postanu, s ciljem podizanja svesti o samom procesu migracija, očekivanjima, pravima, obavezama, i drugim relevantnim informacijama.

12

Potrebno je podsticati promociju razvojnih potencijala okruga koji su obuhvaćeni dokumentom.

Projektom *Cirkularne migracije pre depopulacije!*, Fondacija za razvoj ekonomske nauke i Centar za evropske politike pokušali su da na dvostruki način iniciraju i podstaknu otvoren dijalog među svim ključnim akterima u Srbiji o temi koja je kod nas nedovoljno istražena.

Tokom prve godine projekta, akcenat je bio na istraživačkim aktivnostima. Prvo istraživanje bilo je posvećeno evaluaciji Akcionog plana 2021-2023 za sprovođenje Strategije o ekonomskim migracijama 2020-2027. Cilj je bio pružiti ocenu dosadašnjih rezultata i predložiti preporuke za izradu narednog Akcionog plana. Istraživački tim je potom, kroz uporednu analizu, identifikovao dobre i loše prakse upravljanja cirkularnim migracijama u tri zemlje Evropske unije – Bugarskoj, Estoniji i Irskoj putem kabinetskog istraživanja, kao i putem online intervjuva s predstavnicima državnih institucija, civilnog društva i akademskog sektora u ovim zemljama. Istraživački zadaci na projektu finalizovani su evaluacijom trenutno dostupnih oblika podrške cirkularnim migrantima putem portala *eUprava* i *Tačka povratka*.

U drugoj godini projekta, glavni cilj bio je identifikovati i kroz opsežan proces obuka unaprediti lokalne/regionalne organizacije civilnog društva u Regionalne centre izvrsnosti u oblasti cirkularnih migracija. Od tada, fokus im je bio usmeren ka uključivanju svih relevantnih aktera i samih cirkularnih migranata u sveobuhvatni dijalog kako bi identifikovali glavne izazove koji otežavaju proces cirkularnih migracija, kao i ključne probleme s kojima se suočavaju cirkularni migranti. Kao krajnji rezultat ovog dijaloga po regionima Srbije, Regionalni centri izvrsnosti razvili su i zagovarali usvajanje regionalno-specifičnih akcionih dokumenata koji, slično lokalnim akcionim planovima, predlažu konkretne mere čija bi primena doprinela poboljšanju celokupnog lokalnog ambijenta za cirkularne migracije.

Tokom dvogodišnje implementacije projekta, promotivne aktivnosti obezbedile su njegovu široku vidljivost i široj publici približile rezultate istraživanja, kao i izazove, probleme ali i benefite koji prate život cirkularnih migranata. U tom svetlu, snimljeno je 11 podkast epizoda sa cirkularnim migrantima, objavljena su 2 promotivna videa i 3 infografika, ostvarivši ukupno 500.000 pregleda na društvenim mrežama. Pored toga, organizovan je doručak sa novinarima, kao i događaj pod nazivom „Cirkularnim migracijama do mladih i talenata“. Članovi tima su imali pet prilika da gostuju na nacionalnim televizijskim kanalima, dok su rezultati projekta bili predmet objavljivanja u preko 20 članaka na portalima i u štampanim medijima.